

A 1716/tillväxt

Käsittelijä Kasvu ja kehitys Pohjolassa -valiokunta

Kasvu ja kehitys Pohjolassa -valiokunnan mietintö, joka koskee jäsenehdotusta yhteispohjoismaisesta lentoliikennepolitiikasta**Ehdotus**

Kasvu ja kehitys Pohjolassa -valiokunta ehdottaa, että

Pohjoismaiden neuvosto ei jatka jäsenehdotuksen A 1716 käsittelyä.

Taustaa

Sosiaalidemokraattinen ryhmä jätti tammikuussa 2017 jäsenehdotuksen yhteispohjoismaisesta lentoliikennepolitiikasta. Ehdotuksessa oli kaksi että-lausetta:

että se järjestää SAMAKin ja muiden vastaavien ehdotusten perusteella seminaarin tai pyöreän pöydän keskustelun työmarkkinaosapuolten ja Pohjoismaiden hallitusten kesken Pohjoismaiden yhteisestä lentoliikennepolitiikasta.

että se pyrkii SAMAKin ja muiden vastaavien ehdotusten perusteella siihen, että Pohjoismaiden hallitukset tähtäävät EU:ssa Pohjoismaiden yhteiseen lentoliikennepolitiikkaan.

Sosiaalidemokraattien tekemässä jäsenehdotuksessa tuodaan esiin seuraavaa: Lentoliikenne on kasvanut viime vuosikymmenien aikana valtavasti, ja sosiaalidemokraatit ovat ottaneet Pohjoismaiden neuvostossa toistuvasti esiin sen aiheuttamat ongelmat. Kyse on ongelmista, jotka ovat vaikuttaneet kielteisesti työntekijöiden oikeuksiin, kilpailukykyyn ja lentoliikenteen turvallisuuteen.

Asiaa on pidetty tärkeänä myös pohjoismaisessa ammattiyhdistysliikkeessä. Ammattiyhdistysliike jakaa suurelta osin sosiaalidemokraattien näkemyksen tilanteesta ja yhteispohjoismaisten toimenpiteiden tärkeydestä tällä alalla.

Tammikuussa 2017 SAMAK (Sosiaalidemokraattisten puolueiden ja ammattiliittojen keskusjärjestöjen pohjoismainen yhteistyökomitea) julkaisi raportin reiluin ehdoin toimivasta tulevaisuuden lentoliikenteestä. Kaikkien Pohjoismaiden yhdessä laatimassa raportissa esitellään yhteispohjoismaista politiikkaa, jonka avulla voidaan käsitellä priorisoituja politiikan alueita, kuten epätyypillisiä työsuhteita, kotiasemia ja epäoikeudenmukaista kilpailua kolmansista maista. Raportti sisältää lisäksi 30 ehdotusta uudeksi pohjoismaiseksi lentoliikennepolitiikaksi sekä kansallisella että eurooppalaisella tasolla.

Raportti on saatavilla osoitteesta

<http://samak.info/wp-content/uploads/2017/01/SAMAKs-rapport-om-luftfart.pdf>

Vuonna 2016 Pohjoismaiden neuvosto päätti sosiaalidemokraattisen ryhmän tekemästä lentoturvallisuutta ja lentohenkilökunnan työehtoja koskevasta jäsenehdotuksesta (suositus 3/2016) ja käsitteli sen loppuun. Sen jälkeen Pohjoismaiden neuvoston Kasvu ja kehitys Pohjolassa -valiokunnan jäsenet ovat keskustelleet Pohjoismaiden liikenneministereiden kanssa muun muassa lentoliikenteen turvallisuudesta ja alan työehdoista ilmailusektorin, EU-ministerikollegion, Euroopan komission ja Euroopan parlamentin kanssa. Pohjoismaiden neuvoston sosiaalidemokraatit katsovat, että alalla tarvitaan edelleen määrätietoisia toimia.

Suosituksen 3/2016 (jäsenehdotus A 1647) käsittelyn yhteydessä Pohjoismaiden hallitukset antoivat seuraavat vastaukset:

Tanskan hallitus:

Kun EU vapautti lentoliikenteen, EU:n lentoyhtiöille aukesivat täysin vapaat mahdollisuudet operoida EU:n yhteisillä lentoliikennemarkkinoilla. Työntekijöiden ja palveluiden vapaa liikkuvuus EU:ssa ja siihen yhdistetty vapaa markkinoille pääsy antaa EU-lisenssillä toimiville yhtiöille laillisen mahdollisuuden "shoppailla" jäsenmaiden säännöistä itselleen sopivimmat koskien muun muassa sosiaali- ja terveydenhuolto-palveluita, työnantajamaksuja, työntekijän oikeuksia, palkkaa ja verotusta valitsemalla kulloinkin edullisimman vaihtoehdon. Lisäksi jäsenmaiden välillä on eroja siinä, missä määrin lentoyhtiöt esimerkiksi voivat palkata kolmannen maan kansalaisia miehistöön (sekä EU:n sisäisillä että EU:n ja kolmansien maiden välisillä reiteillä). Eroja voi olla myös työympäristöä ja sen valvontaa koskevissa säännöissä, koska eri direktiivien täytäntöönpano vaikuttaa johtavan eri maissa toisistaan poikkeaviin kansallisiin sääntöihin.

Paitsi että EU-maiden välillä lainsäädäntö ja säännöt poikkeavat toisistaan, myös direktiivien täytäntöönpano toteutetaan eri maissa eri tavoin. Asetusten ja direktiivien tulkinta ja hallinto myös poikkeavat toisistaan maiden välillä. Esimerkiksi työnantajan velvollisuuksista ja työnantajan roolista suhteessa sosiaalivakuutukseen ja verotukseen vallitsee erilaisia käsityksiä.

Tanskassa on viime vuosina kiinnitetty erityistä huomiota reiluun kilpailuun ilmailusektorilla. Kesäkuussa 2013 silloinen liikenneministeri asetti laajan työryhmän, jossa edustettuina olivat ilmailuala, ammattijärjestöt ja vastuuministeriöt. Työryhmän tehtävänä oli laatia selonteko reilusta kilpailusta ilmailualalla.

Työryhmä on julkaissut kaksi raporttia, ensimmäisen huhtikuussa 2014 ja toisen maaliskuussa 2015, joissa tunnistettiin alan ongelmia. Raportit ovat liitteenä.

Työryhmän raportissa maaliskuulta 2015 on muun muassa todettu, että kansallisella tasolla ei juuri voida tehdä enempää, koska ilmailuala kuuluu ensisijaisesti kansainvälisen säännösten ja EU-lainsäädännön piiriin.

Työryhmä suositteli, että Tanska tekisi rakentavaa ja tavoitteellista työtä varmistukseen EU-säännösten yhdenmukaisen täytäntöönpanon, hallinnoinnin ja tulkinnan. Työryhmä totesi tämän toteutuvan kirjoittamalla säännöt yksiselitteisemmin tai pyrkimällä siihen, että merkittävät ilmailualaa koskevat säännöt annetaan direktiivien sijaan asetuksina aina kun mahdollista.

Työryhmä nosti tässä yhteydessä esiin mahdolliset tarkastelun kohteeksi sopivat alueet. Kyseessä olivat EU-lainsäädäntö lentoturvallisuudesta (safety), sosiaaliturvasta, välitysfirminoista, "self employed" -työsuhteista, kotiasema-käsitteestä, lentohenkilöstön työympäristöstä sekä kilpailusta kolmansien maiden lentoyhtiöiden kanssa.

On ilahduttavaa havaita, että Euroopan komissio on jo ryhtynyt moniin toimiin tanskalaisen työryhmän havaitsemien ongelmien suhteen. On muun muassa perustettu työryhmä Euroopan lentoturvallisuusviraston EASA:n alaisuuteen, jonka tarkoituksena on arvioida ilmailualan uusiin yritysmuotoihin mahdollisesti liittyviä turvallisuusongelmia. Työryhmässä on 11 maata ja Euroopan komissio. Tanskaa työryhmässä edustaa Tanskan liikenne- ja rakennushallitus.

Lisäksi Euroopan komissio on asettanut työryhmän nimeltä *Sub-group on social matters in Aviation*, joka käsittelee ilmailualan sosiaalisia kysymyksiä tanskalaisen työryhmän suositusten perusteella. Tanskaa työryhmässä edustaa Tanskan liikenne- ja rakennushallitus.

Komissio on 7. joulukuuta 2015 antamassaan tiedonannossa "Ilmailustrategia Euroopalle" todennut, että erittäin liikkuviin työntekijöihin, joiden kotiasema on lentoyhtiön toimilupa-alueen ulkopuolella, on kiinnitettävä erityistä huomiota. Tähän liittyen siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellinen verkosto on laatinut käytännön ohjeet, jotta saadaan selvyys liikkuvia työntekijöitä koskevaan työoikeuteen ja tuomioistuinten toimivaltaan. Ohjeet julkaistiin toukokuussa 2016. Arvioinnin jälkeen komissio harkitsee, tulisiko ilmailualan liikkuvia työntekijöitä varten laatia lisäohjeita tai tehdä lakimuutoksia.

Komissio totesi tiedonannossaan myös, että kun se neuvottelee kattavasti EU-maiden puolesta ilmailualan sopimuksista kolmansien maiden kanssa, se pyrkii varmistamaan, että osapuolet ottavat huomioon työntekijöiden korkeatasoisen suojelun sekä sosiaalisissa kysymyksissä että työoikeuden alalla.

Arvostan sitä, että EU:n komissio on käynnistänyt konkreettisia aloitteita vastataksseen Tanskan esittämiin huoliin.

Emme kuitenkaan ole vielä päässeet tavoitteisiimme. On tärkeää edelleen käsitellä ongelmia aiheuttavia käsitteitä kuten "kotiasema" ja tähän liittyvä "työllistävän työnantajan" määritelmä sekä työsuojelutarkastukset.

Tapasin Luxemburgissa 7. kesäkuuta 2016 pidetyssä TTE-neuvoston kokouksessa liikennekomissaari Violeta Bulcin sekä useita ministerikollegoita ja korostin tapaamisissa sitä, että Tanskan hallitus pitää keskeisenä tehtävänään huolehtia eurooppalai-

sen ilmailusektorin hyväksyttävistä palkka- ja työehdoista. Minulla oli myös mahdollisuus käsitellä aihetta toukokuussa 2016 tanskalaisten europarlamentaarikkojen kanssa. Ilmailualan työntekijöiden tulee tietää, missä EU-maassa heillä on oikeus sosiaaliturvaan ja etuuksiin.

Tanskan hallitus haluaa jatkossakin keskittyä työhön ilmailualan reilun kilpailun varmistamiseksi muun muassa kansallisella ilmailustrategialla, jonka laatimisen hallitus käynnisti tammikuussa 2016.

Edellä mainittujen Tanskan hallituksen aloitteiden perusteella olen sitä mieltä, että ensimmäistä suositusta, joka koskee Pohjoismaiden hallitusten tutkimusta ilmailualan turvallisuudesta, työllisyydestä ja reilusta kilpailusta voidaan pitää loppuun käsiteltynä. Olen myös sitä mieltä, että jatkossakin puutumme Euroopan tasolla ilmeviin konkreettisiin ongelmiin ja toimimme yhdessä Euroopan komission kanssa.

Tanskan hallitus on tehnyt aloitteen tuodakseen ilmailualan turvallisuus- ja työehtokysymykset ilmailusektorin, EU-ministerikollegion, EU:n komission ja Euroopan parlamentin tietoon. Tähän mennessä Pohjoismaiden hallitukset eivät ole tehneet yhteistä aloitetta näistä asioista Pohjolassa, Euroopassa tai kansainvälisesti. Tanskan hallitus suhtautuu avoimesti tällaiseen aloitteeseen.

Valiokunnan näkemykset

Sosiaalidemokraattien ehdotus on aiheuttanut jonkin verran erimielisyyttä valiokunnassa etenkin siitä, voivatko lentohenkilöstön epävarmat tai huonot työehdot heikentää matkustajien lentoturvallisuutta.

Kuulemiset

Saadakseen lisävalaistusta lentoalan työehtojen ja lentoturvallisuuden keskinäisestä riippuvuudesta valiokunta kutsui kokoukseensa asian kanssa tekemisissä olevia toimijoita vuoropuhelun merkeissä. Syyskuussa 2017 valiokunta kutsui Yngve Carlsenin Norjan lentäjälitosta kertomaan valiokunnalle ongelmista. Hänellä on asiasta omaa kokemusta (Carlsen on SAS:n lentäjä), minkä lisäksi hän on ollut jäsenenä SAMAKin työryhmässä, joka laati lentoliikenteen reiluja ehtoja käsittelevän raportin "Fremtidens flytrafik på fair vilkår" (2016).

Norjan työtutkimuslaitos on myös tehnyt useita tutkimuksia alalla, viimeisimpänä raportin "Civil Aviation in an Age of De-Regulation: Social Risks and Benefits".

<http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/AFI/Publikasjoner-AFI/Civil-Aviation-in-an-Age-of-De-regulation>

Saadakseen lisätietoa asiasta vastuuviranomaiselta, perinteiseltä lentoyhtiöltä ja halpalentoyhtiöltä valiokunta kutsui kokoukseensa Ruotsin liikennehallituksesta ilmailuosaston johtajan Staffan Söderbergin ja hänen kollegansa Anders Hermanssonin, Norwegianilta Charlotte Holmberghin (Head of Communications and Public Affairs), Norwegian Pilot Servicen toimitusjohtajan Lars Rønnovin sekä Hans Ollongrenin (Chief for Public and regulatory Affairs på SAS). Ryanair ei halunnut osallistua kokoukseen, koska se väittää Norjan lentäjäjyhdistyksen antaneen väärää tietoa yrityk-

sestä valiokunnan edellisessä kokouksessa Reykjavikissa. Sen sijaan Ryanair lähetti kirjallisen vastauksen valiokunnan vierailupyyntöön.

Ruotsin liikennehallitus toi esiin erinäiset ongelmat, jotka liittyvät "uusiin liiketoimintamalleihin": alihankkijoiden valvonta on puutteellista; nopeat muutokset heikentävät toiminnassa esiintyvien riskien havaitsemista; kustannuspaine aiheuttaa mahdollisesti puutteita lentoyhtiön lentoturvallisuuskulttuuriin. Ruotsin liikennehallitus toteasi kuitenkin myös, ettei työehtojen ja lentoturvallisuuden välillä ole todettu suoraa yhteyttä. On erilaisia lennonjohtojärjestelmiä, jotka täyttävät valvonnan ja rutiinien vaatimukset vähentäen näin kyseisiä riskejä.

SAS oli sitä mieltä, että luovat työehdot voivat olla moraalittomia ja eettisesti arveluttavia ja että ne johtavat kilpailuun keskenään täysin poikkeavin ehdoin. Liikematkat vähenevät digitaalisten tapaamisten lisääntyessä, kun taas vapaa-ajanmatkat lisääntyvät, mutta suuren hintapaineen alla. Kilpailun kannalta on myös ongelmallista, että Persianlahden valtioiden hallitukset maksavat tukia omille lentoyhtiöilleen. Lähitökohtaisesti kuitenkin suurin osa ilmailualan ongelmista tulee ratkaista EU-tasolla. Tästä ja yhteismarkkinoista huolimatta EU ei ole yhtenäistänyt lentoliikennettä koskevia verotussääntöjään. Lainsäädäntö on jäänyt jälkeen kehityksestä. SAS on sitä mieltä, että tulee laatia säännöt, jotka estävät valtioneuvosten turvin toimivien kolmansien maiden kilpailun alalla. Tarvitaan myös säännöstöä, joka torjuu verojen ja sosiaaliturvamaksujen kiertämiseksi luotua näennäistä itsenäistä ammatinharjoittamista. SAS vahvisti kuitenkin omalta osaltaan, ettei lentoturvallisuuden ja työehtojen välillä yhteyttä ole voitu dokumentoida mutta että tulevaisuudessa eteen saattaa tulla vaaratilanteita.

Norwegian kertoi Norwegianin työ- ja kilpailuehdoista. Pahoiteltiin muun muassa sitä, että Skandinavian maiden ja Venäjän välillä on vuonna 1956 solmittu sopimus, jonka mukaan ainoastaan yhdellä skandinaavisella lentoyhtiöllä on oikeus lentää itään Venäjän yli (Siperian reitti). Tällä hetkellä SASilla on oikeus tähän. Tämä on asia, jonka Pohjoismaiden neuvoston toivotaan nostavan esiin hallitusten kanssa.

Kuultuaan mainittuja osapuolia asiassa konservatiivinen ryhmä, keskiryhmä ja Vapaa Pohjola ilmoittivat valiokunnan kokouksessa 24.tammikuuta 2018, että työtä asian parissa ei haluta jatkaa. Sosiaalidemokraattinen ryhmä ja Pohjoismaiden vihreä vasemmisto ovat kuitenkin kiinnostuneita työn jatkamisesta ehdotuksen parissa.

Akureyrissa 10. huhtikuuta 2018

Arto Pirttilahti (kesk.)

Cecilie Tenfjord-Toftby (M)

Hanne Dyveke Søttar (FrP)

Henrik Brodersen (DF)

Håkan Svenneling (V)

Juhana Vartiainen (kok.)

Juho Eerola (ps.)

Mikael Staffas (Lib)

Nils Aage Jegstad (H)

Ólafur Ísleifsson (Flf)

Robert Halef (KD)

Solveig Sundbø Abrahamsen (H)

Varauma valiokunnan mietintöön

Sosiaalidemokraattinen ryhmä ja Pohjoismaiden vihreä vasemmisto ehdottavat, että

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden ministerineuvostolle,

että se järjestää SAMAKin ja muiden vastaavien ehdotusten perusteella seminaarin tai pyöreän pöydän keskustelun työmarkkinaosapuolten ja Pohjoismaiden hallitusten kesken Pohjoismaiden yhteisestä lentoliikennepolitiikasta.

että se pyrkii SAMAKin ja muiden vastaavien ehdotusten perusteella siihen, että Pohjoismaiden hallitukset tähtäävät EU:ssa Pohjoismaiden yhteiseen lentoliikennepolitiikkaan.

Akureyrissa 10. huhtikuuta 2018

Pyry Niemi (S)

Ruth Mari Grung (A)

Solfrid Lerbrekk (SV)

Stein Erik Lauvås (A)

Ville Skinnari (sd.)